

Plan van aanpak

Luchtkwaliteit in Woerden

Gemeente Woerden, januari 2024

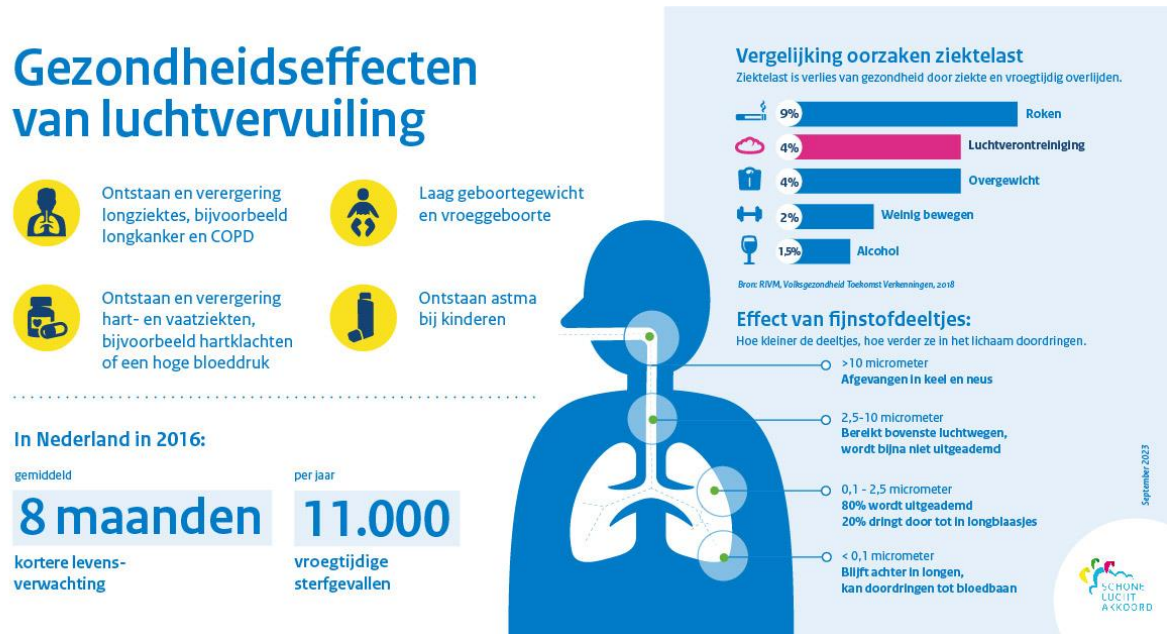
Inhoud

Plan van aanpak.....	1
Inleiding.....	3
Overzicht van mogelijke maatregelen	4
Bronnen luchtverontreiniging	5
Situatie Woerden.....	6
Invloed Woerden	6
Bestaand beleid.....	7
Houtstook	7
Communicatiecampagne.....	7
Hotspot en toekomst.....	7
Overig	8
Verkeer	8
Stikstof.....	8
CO2 neutraal.....	8
Rookvrije generatie.....	9
Kennisopbouw	9
Toekomst	10
Inkoopbeleid.....	10
Gevoelige functies	10
Evenementen.....	10
Schone Lucht Akkoord	11
Uitvoeringsagenda.....	12
Conclusie	13
Wat gebeurt al?	13
Wat zijn mogelijkheden?	13
Schone Lucht Akkoord	13

Inleiding

Een slechte luchtkwaliteit kan gezondheidsproblemen opleveren of verergeren. In Nederland veroorzaken milieufactoren ongeveer 6% van de ziektelast, ruim driekwart daarvan wordt veroorzaakt door luchtverontreiniging. Dit effect is vergelijkbaar met de ziektelast door overgewicht (5%)¹. Elke verbetering van de luchtkwaliteit zorgt voor een verbetering van de gezondheid, met name bij hooggevoelige groepen, zoals ouderen, kinderen en mensen met luchtwegaandoeningen.²

De gezondheidseffecten worden in onderstaande infographic inzichtelijk gemaakt³:

In het collegewerkprogramma is als doelstelling opgenomen onder 4.14: “Schonere lucht door minder uitstoot van verontreinigende stoffen.” Voor deze doelen wordt het project luchtkwaliteit opgestart. Hierin worden maatregelen onderzocht die uitgevoerd kunnen worden om luchtverontreiniging te verminderen.

Het project luchtkwaliteit valt uiteen in:

1. Houtstook
  - a. Communicatiecampagne
  - b. Maatregelen hotspots en toekomst
2. Maatregelen luchtkwaliteit algemeen
  - a. Bestaand & meekoppelkansen
  - b. Toekomstige maatregelen

Ten behoeve van dit project is een bedrag van €35.000,- opgenomen in de begroting 2023.

Uitgangspunt bij het project luchtkwaliteit is dat inzet beperkt en gespreid wordt. Zowel om de kosten als om de belasting van de ambtelijke organisatie te beperken.

¹ <https://www.rivm.nl/ggd-richtlijn-medische-milieukunde-luchtkwaliteit-en-gezondheid/gezondheidseffecten-luchtverontreiniging/context-gezondheidseffecten-luchtverontreiniging>

² Als hooggevoelige groepen worden onderscheiden: kinderen (onder de 18), ouderen (boven de 65), mensen met luchtwegaandoeningen, mensen met hart- en vaataandoeningen, mensen met diabetes en zwangere vrouwen/ongeboren kinderen. (Advies Bescherming Hooggevoelige Groepen, SLA, 14 december 2022)

³ <https://www.schoneluchtakkoord.nl/schone-lucht-akkoord/producten/infographics/infographic-gezondheidseffecten-luchtvervuiling/>

Overzicht van mogelijke maatregelen

Ten behoeve van het verbeteren van de luchtkwaliteit in Woerden is nagegaan welke maatregelen al worden genomen, al dan niet vanwege andere beleidsdoelen.

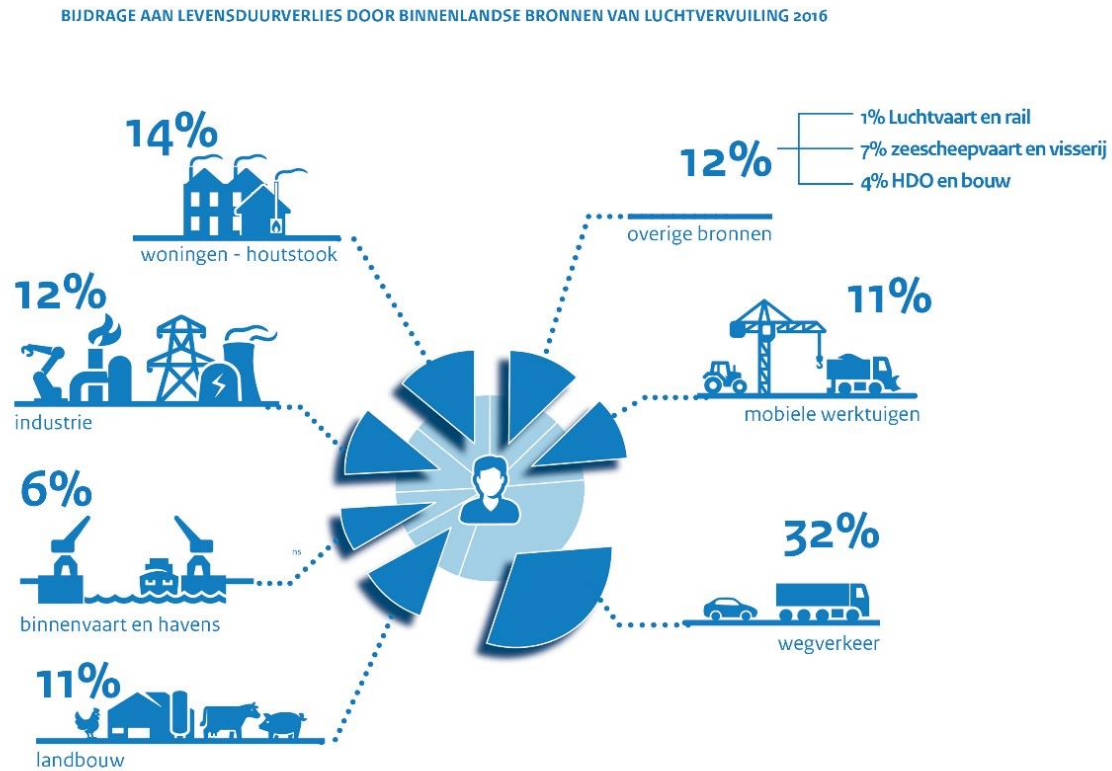
Daarnaast is nagegaan welke maatregelen nog genomen kunnen worden. Deze toekomstige maatregelen worden in 2024 verder uitgediept, waarna ook kan worden besloten of Woerden zich aan wil sluiten bij het Schone Lucht Akkoord (SLA).

Als gemeente kunnen we inzetten op het verminderen van uitstoot van luchtverontreinigende stoffen (bronaanpak), en op het verminderen van de blootstelling aan die stoffen (ontvangeraanpak). In onderstaande tabel staat voor de mogelijke maatregelen uitgewerkt of het een huidige of toekomstige maatregel is en of er sprake is van een bron- of ontvangermaatregel is. Ook is weergegeven of de maatregel (grotendeels) voldoende is voor het Schone Lucht Akkoord.

Onderwerp	Huidig of toekomst	Actie	Bron- of ontvanger maatregel	Voldoen wij hiermee aan Schone Lucht Akkoord?
Houtstook	huidig	Meerjarige communicatiecampagne	Bron en ontvanger	Ja
Houtstook	huidig	Meerjarige hotspotbenadering	Bron en ontvanger	Ja
Houtstook	toekomst	Onderzoek aanvullende maatregelen als regels omgevingsplan, schoorsteen verwijderen	Bron en ontvanger	Ja
Verkeer	huidig	Tegengaan verkeer met verbrandingsmotor	Bron en ontvanger	Ja
Stikstof	Huidig	Verminderen uitstoot stikstof onder andere door inzet materieel zonder verbrandingsmotor	Bron en ontvanger	n.v.t.
CO2 neutrale gemeente	huidig	Tegengaan verbranden fossiele brandstoffen (gemeentelijk vastgoed)	Bron	n.v.t.
Rookvrije generatie	Huidig	Onderdeel maatschappelijke agenda	Ontvanger	n.v.t.
Kennisopbouw	Huidig	Bijdrage aan citizen science: onderzoeksproject Technasium Minkemacollege.	Nvt	Ja
Inkoop	Toekomstig	Nagaan mogelijkheden om luchtkwaliteit op te nemen in inkoopvoorwaarden/inkoopbeleid	Bron- en ontvanger	Nee
Gevoelige bestemmingen (scholen, zorg, kinderopvang, woningen)	Toekomstig	Nagaan mogelijkheden en wenselijkheid afstand houden tussen drukke wegen en gevoelige bestemmingen	Ontvanger	Nee
Evenementen	Toekomstig	Nagaan mogelijkheden uitstoot en blootstelling door evenementen te verkleinen	Ontvanger	n.v.t.

Bronnen luchtverontreiniging

Luchtverontreiniging wordt veroorzaakt door diverse bronnen. Niet alle bronnen kunnen door de gemeente rechtstreeks worden aangepakt, en door maatregelen zullen de verhoudingen in bijdrage ook gaan veranderen. In onderstaande infographic is weergegeven wat de bijdrage aan levensduurverlies is door binnenlandse bronnen in 2016⁴

⁴ <https://www.schoneluchtakkoord.nl/schone-lucht-akkoord/producten/infographics/infographic-bijdrage-per-sector-sla/>

Situatie Woerden

De Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) heeft advieswaarden opgesteld voor verschillende soorten luchtverontreiniging. Deze waarden uit 2005 zijn in 2021 fors aangescherpt. De advieswaarden uit 2021 worden, op basis van de verwachte verbetering van uitstoot, ook in 2030 niet gehaald. In onderstaande tabel worden de waarden met elkaar vergeleken

	WHO-2005	WHO-2021	Woerden 2030, waarden afhankelijk van locatie ⁵
NO ₂ ⁶	20	10	8-20
PM ₁₀ ⁷	20	15	16-19
PM _{2,5} ⁸	10	5	9.5-11

In Woerden zijn de verschillende bronnen van luchtverontreiniging aanwezig. Binnenvaart en havens is een heel kleine bron, maar houtstook, wegverkeer, mobiele werktuigen, landbouw en industrie zijn duidelijk aanwezige bronnen.

Invloed Woerden

Niet op alle bronnen heeft gemeente Woerden invloed. Wegverkeer op de A12 is lastig te beïnvloeden, terwijl wegverkeer in Woerden wel kan worden beïnvloed. Houtstook en gebruik van mobiele werktuigen zijn vaak een keuze van inwoners of bedrijven. Landbouw en industrie hebben als sector een opgave waar in het Schone Lucht Akkoord (SLA) op landelijk niveau aan gewerkt wordt.

Ondanks de beperkte invloed die de gemeente heeft op de lokale luchtkwaliteit, is die luchtkwaliteit van belang vanwege de verbinding die bestaat tussen gezondheid en luchtkwaliteit. Iedere verbetering van de luchtkwaliteit levert een verbetering van de gezondheid op, met name bij mensen die gevoelig zijn voor luchtverontreiniging, de hooggevoelige groepen.

In de Verkeersvisie 2030 wordt aandacht besteedt aan luchtkwaliteit. Daarin is voor luchtkwaliteit opgenomen dat het ALARA⁹-principe wordt gehanteerd om de uitstoot van schadelijke stoffen als gevolg van gemotoriseerd verkeer te minimaliseren¹⁰.

---

⁵ Verwachte luchtkwaliteit op basis van huidig beleid en bestaande ontwikkelingen. Bron: omgevingsloket ODRU, www.odru.nl/omgeving/geoportaal/luchtkwaliteitskaart/

⁶ NO₂: Stikstofdioxide, wordt gebruikt als indicator voor het mengsel luchtverontreiniging dat afkomstig is van het verkeer

⁷ PM₁₀: fijn stof kleiner dan 10µm

⁸ PM_{2,5}: fijn stof kleiner dan 2,5 µm. Hoe kleiner het fijn stof, hoe dieper het de longen binnendringt.

⁹ ALARA: As Low As Reasonably Achievable, zo laag als redelijkerwijs haalbaar.

¹⁰ <https://repository.officiële-overheidspublicaties.nl/CVDR/CVDR488553/1/xml/i303928.pdf>, paragrafen luchtkwaliteit

Bestaand beleid

Houtstook

Communicatiecampagne

Begin 2023 is een flitspeiling¹¹ uitgevoerd onder inwoners van de gemeente Woerden. Met deze peiling is in beeld gebracht hoe inwoners tegenover houtstook staan. Uit de peiling blijkt dat over houtstook zeer verschillend wordt gedacht; 55% van de respondenten heeft last van houtstook, 45% niet.

De uitstoot van houtstook heeft invloed op de gezondheid van omwonenden.

Uit onderzoek in het kader van het Schone Lucht Akkoord (SLA) blijkt dat het niet stoken bij mistig of windstil weer leidt tot een vermindering van het aantal klachten met 70%¹². Uit de flitspeiling blijkt ook dat de meeste stokers (62%) bereid zijn om minder te stoken bij mistig of windstil weer.

December 2023 is een meerjarige communicatiecampagne met betrekking tot houtstook gestart. Doel van de campagne is dat stokers bewuster en minder stoken (niet bij ongunstige omstandigheden, schoon en droog hout, etc) en rekening houden met hun burens die last kunnen hebben van de rook. Daarnaast is de doelstelling dat mensen die overlast ondervinden van houtstook ook het gesprek aan durven/willen gaan met de stokers. Het beschikbare budget voor luchtkwaliteit 2023 is besteed aan de flitspeiling en de communicatiecampagne houtstook.

Hotspot en toekomst

Najaar 2023 is in de buurt van 2 locaties die veel overlast van houtstook ondervinden, een brief huis aan huis bezorgd om bewoners bewust te maken van het feit dat mensen in de buurt hinder ondervinden van houtstook en wat stokers kunnen doen om overlast te verminderen. Deze specifieke aandacht voor locaties met veel hinder, wordt komende jaren voortgezet.

Regels omgevingsplan

In 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Nu is het mogelijk om regels met betrekking tot houtstook en/of kachels op te nemen in het omgevingsplan. Op het moment dat het omgevingsplan wordt opgesteld, kan worden besloten of gemeente Woerden hier regels voor wil opnemen. Handhaafbaarheid is een probleem, zowel qua gemeentelijke capaciteit als qua juridische uitwerking

¹¹ <https://gemeenteraad.woerden.nl/stukken/Raadsinformatiebrief/D23098880-Bijlage-Infographic-resultaten-enquete-houtstook.pdf>

¹² Online bijeenkomst houtstook, Schone Lucht Akkoord, 12 oktober 2023

(er is nu nog geen jurisprudentie beschikbaar). Ook grijpt handhaving in op de persoonlijke levenssfeer van inwoners. De wenselijkheid van regels moet te zijner tijd worden bepaald, en in 2024 wordt op basis van ervaringen bij andere gemeenten en op basis van jurisprudentie nagegaan of regels in het omgevingsplan wenselijk zijn voor gemeente Woerden.

Subsidie verwijderen rookkanaal

Gemeente Utrecht heeft een subsidieregeling voor inwoners die hun rookkanaal verwijderen. Gezien de kosten voor een dergelijke subsidie en de vraag of zo'n subsidie ook direct leidt tot minder stoken (naar verwachting worden vooral niet-gebruikte rookkanalen verwijderd), wordt hier op dit moment niet voor gekozen.

Samenloop warmtetransitie

Als gevolg van de warmtetransitie, worden woningen beter geïsoleerd en wordt de warmtevraag van de woningen lager. Dit kan betekenen dat inwoners minder hoeven te verwarmen en dat het gebruik van houtkachels als verwarming minder nodig is. Uit de flitspeiling bleek dat 36% van de stokers stookt voor de warmte, en 27% om te besparen. Onderzocht wordt of minderen met houtstook kan worden betrokken in de communicatie over warmtetransitie.

Overig

Verkeer

In de Verkeersvisie 2030 is voor luchtkwaliteit opgenomen dat het ALARA¹³-principe wordt gehanteerd om de uitstoot van schadelijke stoffen als gevolg van gemotoriseerd verkeer te minimaliseren.

De gemeente zet vol in op de mobiliteitstransitie, te beginnen met het stimuleren van het gebruik van de fiets voor alle verplaatsingen binnen de gemeente. De gemeente streeft naar een autoluwe binnenstad en gaat in gesprek met bewoners over het uitbreiden van parkeerregulering in de schilwijken rondom het centrum. Er is een laadvisie vastgesteld om elektrificatie te stimuleren en er is een ambitie voor schone distributie. Bij gebiedsontwikkeling probeert de gemeente zoveel mogelijk het STOMP ontwerpprincipes van de CROW toe te passen. Dit betekent dat achtereenvolgens wordt ingezet op voetgangers, fietsers, OV, deelmobiliteit en daarna pas privé auto's.

Stikstof

Het terugdringen van de uitstoot van stikstof heeft een positief effect met betrekking tot luchtkwaliteit. Door de stikstofcrisis wordt veel inzet gepleegd om de uitstoot van stikstof bij projecten, bijvoorbeeld door verbrandingsmotoren, te verminderen. Ook uitstoot van stikstofverbindingen uit de landbouw, die leiden tot vorming van fijn stof, worden verminderd door beleid gericht op vermindering van stikstofuitstoot.

CO2 neutraal

Luchtverontreiniging wordt grotendeels veroorzaakt door verbranding van brandstoffen. Dit betekent dat door verduurzaming en elektrificatie in het kader van CO2-neutraliteit, ook uitstoot van luchtverontreiniging minder wordt. Inzet in het kader van verduurzaming en de warmtetransitie, heeft daardoor ook een positief effect op luchtkwaliteit en daarmee op de gezondheid van inwoners.

Gemeente Woerden wil in 2030 voor het primaire proces een CO2-neutrale gemeente zijn. Maatregelen die hiervoor worden genomen hebben dus ook effect op uitstoot van fijnstof. Op dit moment wordt alleen het gemeentelijk vastgoed hierin meegenomen.

Rookvrije generatie

In de maatschappelijke agenda is opgenomen dat wordt gestreefd naar verminderen van middelengebruik. Inzet op rookvrij maken van locaties als sportterreinen en mogelijk ook andere openbare plekken is onderdeel van dit streven op het gebied van roken, en vermindert daarmee de blootstelling van mensen aan rook.

Citizen Science / Kennisopbouw

We hebben in 2023 ondersteund bij een project op het Technasium van het Minkemacollege. Hierbij hebben scholieren met fijnstofmeters de luchtkwaliteit in Woerden in kaart gebracht, en zelf kennis opgebouwd met betrekking tot (bronnen van) fijnstof.

Dergelijke metingen zijn momentopnamen, maar uit de metingen bleek onder andere dat bij bepaalde activiteiten zoals bouwen er pieken zijn in de luchtkwaliteit.

Met citizen science wordt informatie verzameld, en wordt bovendien kennis over het onderwerp luchtkwaliteit opgebouwd bij inwoners.

Toekomst

Inkoopbeleid

In het inkoopbeleid van gemeente Woerden is uitstoot naar de lucht niet meegenomen als criterium. Ook bij het aanbesteden van werk bij realisatie en beheer is uitstoot niet vastgelegd als criterium, terwijl mobiele werktuigen een belangrijke bron zijn van blootstelling aan luchtverontreiniging. In 2024 wordt nagegaan of luchtkwaliteit wel opgenomen kan worden.

Gevoelige functies

Door bij gevoelige functies (plaatsen waar gevoelige groepen verblijven, zoals scholen, kinderopvang en woonzorgcentra voor ouderen, maar mogelijk ook woningen) in nieuwe situaties afstand te houden tot drukke wegen, wordt blootstelling aan luchtverontreiniging beperkt. Door meer afstand aan te houden wordt een aanzienlijke gezondheidswinst behaald. De blootstelling aan schadelijke stoffen wordt fors verlaagd. In 2024 wordt beoordeeld of beleid voor gevoelige functies wenselijk en haalbaar is in Woerden.

Evenementen

Door uitstoot bij evenementen te beperken of door aandacht te besteden aan locatiekeuze, kan blootstelling aan luchtverontreiniging door evenementen worden verminderd. In 2025 worden de mogelijkheden verder verkend.

Schone Lucht Akkoord

In het Schone Lucht Akkoord staan maatregelen om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het doel van het Schone Lucht Akkoord is om gezamenlijk de luchtkwaliteit in Nederland permanent te verbeteren. Aangesloten partijen zijn het ministerie van I&M, alle 12 provincies en 98 gemeenten.

In het Schone Lucht Akkoord zijn maatregelen opgenomen die moeten leiden tot verbetering van de luchtkwaliteit. Verplichte maatregelen uit het SLA richten zich op mobiliteit, mobiele werktuigen, industrie, houtstook, landbouw, participatie en hooggevoelige groepen.

Op basis van de maatregelenlijst van het Schone Lucht Akkoord, is Woerden, samen met de ODRU, al een eind op weg.

Wel zou gemeente Woerden met name aan de slag moeten gaan het meenemen van luchtkwaliteit/uitstoot bij inkoop van goederen en diensten. Hiervoor zouden de Pianoo-voorwaarden¹⁴ onderdeel kunnen worden van het inkoopbeleid. Er is nog geen keuze gemaakt om dit ook daadwerkelijk te doen. Ook heeft Woerden nog geen beleid voor hooggevoelige/hog blootgestelde groepen. Dit zijn verplichte maatregelen. Als Woerden deel wil nemen aan het SLA, zullen deze onderwerpen opgepakt moeten worden.

Voor een aantal onderwerpen zijn binnen het SLA nog onderzoeken/werkgroepen gaande. Hieruit kunnen nog mogelijke toekomstige maatregelen komen die Woerden ook zou moeten nemen.

Tot slot neemt een gemeente die aangesloten is bij het SLA, deel aan werkgroepen en overleggen. De gemeente gaat een inspanningsverplichting aan om maatregelen te treffen en een uitvoeringsagenda op te stellen. Uitvoering en monitoring kosten geld en inspanning, en maatregelen kunnen gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering van de gemeente.

Voordelen van deelname aan het SLA zijn kennisuitwisseling met andere overheden en de mogelijkheid voor (deel)subsidiering van maatregelen of experimenten. Bovendien geeft een gemeente met deelname aan het SLA ook aan dat ze zich voor langere tijd wil committeren aan inzet voor schonere lucht.

In de regio worden steeds meer gemeenten lid van het SLA. Bodegraven-Reeuwijk en Utrecht zijn al lid, Stichtse Vecht heeft deelname opgenomen in de omgevingsvisie. Oudewater, Montfoort, Nieuwkoop en De Ronde Venen zijn nog geen lid.

---

¹⁴ Pianoo is het expertisecentrum aanbesteden van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, en heeft standaardvoorwaarden opgesteld die kunnen worden gebruikt om bijvoorbeeld luchtkwaliteit te verankeren in het inkoopbeleid.

Uitvoeringsagenda

Onderwerp	Actie	Moment
Beleid gevoelige functies	Beoordelen effecten en wenselijkheid beleid gevoelige locaties en luchtwaliteit	Kwartaal 2 2024
Inkoopbeleid	Beoordelen mogelijkheden en effecten van opnemen luchtkwaliteit in inkoopbeleid/voorwaarden	Kwartaal 3 2024
Campagne houtstook	Evaluatie campagne houtstook	Kwartaal 4 2024
Opties houtstook omgevingswet	Nagaan praktijk en jurisprudentie opties mbt houtstook in omgevingswet	Kwartaal 4 2024
Deelname Schone Lucht Akkoord	Advies mbt deelname SLA	Kwartaal 4 2024
Evenementen	Nagaan opties om uitstoot door en blootstelling aan luchtverontreiniging van evenementen tegen te gaan.	2025

Conclusie

Als gemeente heb je beperkt invloed op de achtergrondconcentratie van de luchtkwaliteit. Omdat iedere verbetering van luchtkwaliteit leidt tot gezondheidswinst, is inzet op maatregelen voor een schonere lucht wenselijk in Woerden.

Woerden is al een eindje op weg met maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren, maar kan zeker nog een been bijtrekken.

Wat gebeurt al?

De belangrijkste bronnen van uitstoot waar de gemeente invloed op heeft worden aangepakt, namelijk verkeer en houtstook. Voor houtstook is in december 2023 een meerjarige communicatiecampagne gestart. Ook is extra aandacht besteedt aan hotspots, locaties waar veel overlast van houtstook bestaat.

Wat zijn mogelijkheden?

In de eigen uitvoering kan de gemeente de uitstoot nog verminderen. Het gaat dan met name om de inkoop en aanbesteding van werk en apparatuur. Vermindering van uitstoot van luchtverontreinigende stoffen draagt ook bij aan het streven naar een CO₂-neutrale gemeente en vermindert de uitstoot van stikstof.

Ook ander beleid, zoals met betrekking tot evenementen, kan uitstoot verminderen.

Daarnaast kan de gemeente aanvullende aandacht besteden aan vermindering van de blootstelling aan luchtverontreiniging, door afstand te houden tussen bronnen van uitstoot en gevoelige functies. Dit kan effect hebben op de ruimtelijke plannen van de gemeente.

Schone Lucht Akkoord

Om deel te nemen aan het Schone Lucht Akkoord is het nodig om een keuze te maken of de gemeente wil investeren in inkoop en blootstellingsbeleid. Hiervoor worden in 2024 de mogelijkheden en consequenties in beeld gebracht. Dan kan een afgewogen keuze worden gemaakt om wel of niet deel te nemen aan het SLA.